

НАПРЯМ 6. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

Звірко О.Є. Підтримання обвинувачення в суді: шляхи реформування / О.Є.Звірко // Правові реформи в Україні: реалії сьогодення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 08-09 червня 2013 року). - С. 97-99.

Звірко О.Є.

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін
Української академії банківської справи НБУ
м. Суми, Україна*

ПІДТРИМАННЯ ОБВИНУВАЧЕННЯ В СУДІ: ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ

1. Діючий КПК України до загальних засад кримінального провадження відносить презумпцію невинуватості та забезпечення доведеності вини; змагальність сторін та свободу в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (ст.7 КПК). Закріплення зазначених засад в законодавстві України знаменує собою рух нашої країни до європейського правового простору, імплементацію визнаних у світі правових цінностей. надбань демократії та свободи.

2. Змагальність як одна із визначальних засад сучасного кримінального судочинства передбачає рівність учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, підтримання державного обвинувачення в суді прокурором (ст.129 Конституції України).

3. Офіційне введення в КПК України (ст.16 – 1) в червні 2001 р. засади змагальності в суді стало одним із кроків на шляху наближення кримінального судочинства України до сучасних міжнародних стандартів [1,23]. Це нововведення потребувало обов'язкової участі прокурора у підтриманні в суді державного обвинувачення, крім справ приватного обвинувачення. Навантаження на прокурорів неймовірно зросло, оскільки така вимога закону не була підкріплена відповідним кадровим забезпеченням органів прокуратури, крім того, не потрібно забувати, що прокурорам одночасно з підтриманням обвинувачення в суді необхідно забезпечувати здійснення інших не менш важливих конституційних функцій та напрямків роботи.

4. Новий КПК 2012 року визнав участь прокурора в суді обов'язковою, крім випадків, передбачених цим Кодексом (ч.3 ст.36), коли обвинувачення може підтримуватися потерпілим, його представником (ч.4 ст.22).

В КПК 2012 року також міститься визначення поняття «державне обвинувачення» (ст.3 ч. 1 п.3), закріплені загальні засади кримінального провадження (ст.7), визначено сторони кримінального провадження з боку обвинувачення та захисту, чітко окреслені повноваження прокурора, в тому числі підтримувати державне обвинувачення в суді. Частиною 2 ст.318 КПК передбачено, що судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов'язковою участю сторін кримінального провадження, крім випадків, передбачених цим Кодексом [2].

Але старі проблеми в умовах дії нового КПК не тільки залишилися, але ще більш ускладнилися. Серед них – перевантаженість прокурорів, дефіцит часу на підготовку, брак належним чином підготовлених та досвідчених прокурорів – обвинувачів.

5. З введенням в законодавство кримінальних проступків виникає проблема підтримання обвинувачення і по цій категорії кримінальних проваджень. Навіть, якщо частина з них буде розглянута без участі сторін в спрощеному

порядку, значна їх кількість буде потребувати участі державних обвинувачів. Тому видасться цілком виправданим дозволити прокурору доручати підтримання державного обвинувачення органам, які проводять дізнання у кримінальному провадженні про кримінальні проступки. Разом з тим за прокурором доцільно залишити право самому підтримувати обвинувачення у будь-якій справі, якщо цього вимагають суспільні інтереси.

6. Складний високоінтелектуальний характер підтримання державного обвинувачення в суді, пов'язаного з високим психологічним навантаженням, диктує підвищені вимоги до рівня підготовки прокурора – державного обвинувача. Він повинен мати спеціальну підготовку в галузі права, ораторського мистецтва, методики підтримання обвинувачення, певні практичні навички, що приходять з часом. Вважаємо за доцільне запровадити іспити та офіційний допуск прокурорів до підтримання обвинувачення у тяжких і особливо тяжких злочинах. Можливо доцільно вести спеціальний реєстр державних обвинувачів, які мають право підтримувати обвинувачення в суді присяжних, де підсудному загрожує покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

7. Підтримання державного обвинувачення у суді є універсальною функцією прокуратури будь-якої країни. За загальним правилом державний обвинувач – сторона у процесі втрачає владно-розпорядчі повноваження і набуває рівні права з іншими учасниками

В радянські часи прокуратура була не стороною в кримінальному провадженні, а органом, що здійснює - нагляд за кримінальним провадженням, в тому числі в суді. Радянська традиція продовжує жити в законодавстві Росії, де в основу діяльності прокурора покладено нагляд за діяльністю інших учасників процесу.

В континентальній Європі прокурор – представник закону та публічного порядку – знаходиться над сторонами (потерпілий та підсудний).

В англо-американській системі судочинства – аторней, який виконує функцію обвинувачення, орієнтований на успіх у змаганні із захистом, а не на пошук об'єктивної істини в кримінальному провадженні [3, 66–68].

8. Видасться принципово важливим зберегти за прокурором право підтримувати обвинувачення від імені держави у будь-якому кримінальному провадженні, що має публічне значення. Не менш важливо забезпечити потерпілому право вимагати публічного обвинувачення тобто захисту з боку держави у певних випадках, коли він не спроможний самостійно здійснювати функцію обвинувачення.

9. Оптимальною моделлю обвинувачення, на наш погляд, слід визнати таку, яка максимально розвантажить прокуратуру, тобто забезпечить науково обґрунтовані норми навантаження на окремого прокурора та належний професіональний рівень підтримання державного обвинувачення.

Для досягнення цієї мети пропонується надати право підтримувати обвинувачення:

- потерпілому та/або його представнику – у кримінальному провадженні про злочини приватного обвинувачення;
- органу дізнання за дорученням (погодженням) прокурора – у кримінальних провадженнях про проступки та злочини середньої тяжкості;
- прокуророві – у кримінальному провадженні про тяжкий чи особливо тяжкий злочин.

10. Запропоновані зміни до Конституції, КПК та Закону «Про прокуратуру» щодо участі прокурора у кримінальному судочинстві дозволять звільнити прокурорів від участі у підтриманні обвинувачення у малозначних кримінальних провадженнях, дадуть можливість сконцентрувати їх зусилля на

забезпеченні високої якості підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі злочини, що в свою чергу буде сприяти торжеству принципів законності та справедливості, поверненню довіри людей до прокуратури та правосуддя.

Література:

1. Кримінально – процесуальний кодекс України. Науково – практичний коментар. За заг. ред.. В.Т. Маляренка, В.Г. Гончаренка – Вид. третє, перероблене та доповнене – К.: «Юрисконсульт», КНТ. – 2006. – 890 с.

2 Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково – практичний коментар: у 2 – х т. Т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

3. Додонов В.Н.,. Прокуратура в России и за рубежом. Сравнительное исследование / В.Н Додонов, В.Е Крутских. [Под ред.С.И. Герасимова]. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – 192 с.